

HERETGES I PECADORS

HISTÒRIA DE LA INQUISICIÓ
A MALLORCA

Antoni Picazo Muntaner

illa

Col·lecció Mar de Fons

Núm. 10

Dirigida per Jordi Maíz

1a edició, Palma, octubre de 2022

© de l'autor, 2022

© Illa Edicions, 2022

ISBN: 978-84-124293-7-4

Dipòsit Legal: PM 00717-2022

Disseny: Pere J. Garcia Munar

Coberta: Cosmic Traveler | www.cosmictraveler.es

Impressió: Gráficas Ulzama

No es permet la reproducció total o parcial d'aquest llibre ni de la coberta, ni el recull en un sistema informàtic, ni la transmissió en qualsevol forma o per qualsevol mitjà, ja sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per registre o per altres mètodes sense el permís dels titulars del copyright.

Taula de continguts

Introducció	9
1. Els orígens de la Inquisició	15
2. La Inquisició espanyola	25
3. El personal inquisitorial i les seves atribucions	33
4. La dinàmica del procés: judicis i actes de fe	39
5. Evolució i dinàmica de la Inquisició a Mallorca	45
6. Judaïtzants	49
7. Conversos musulmans	55
8. La fetilleria: economia i supervivència entre les dones	57
9. Proposicions errònies	73
10. Protestants: luterans i calvinistes	79
11. Sol·licitants	87
12. Renegats	93
13. Llibres prohibits	103
14. Pecats contra la moral i els bons costums	113
Bibliografia	117

Introducció

Abans de començar aquest petit volum dedicat eminentment a la Inquisició i a la persecució dels heretges i dels pecadors, caldrà fer una aproximació, de forma abreujada, als seus orígens. Certament, cal veure qui la va crear i per què ho va fer, quins varen ser els enemics de l'Església, determinar els motius i per què aquesta es va sentir tan amenaçada que va instaurar un tribunal com el que exposarem. Així doncs, com dèiem, l'objectiu bàsic del treball que aquí presentem és el de veure com va néixer i quina va ser la dinàmica que la Inquisició va desenvolupar al llarg del temps. No obstant això, un cop examinat aquest naixement, ens centrarem en el cas de les illes i com va actuar contra els que denominava heretges i pecadors.

Però, què era un heretge i què era un pecador per a la Inquisició? La definició més estesa del concepte grec «heretgia» és el «d'opinió», molt emprat a l'edat mitjana per teòlegs i

escriptors cristians, els quals feien referència a tota una sèrie de grups, més o manco organitzats, que defensaven públicament uns pensaments o idees que s'allunyaven de les tesis i dogmes de la jerarquia religiosa. Entre aquestes idees, per exemple, sobresurten les que estaven centrades en la figura de Jesús. Recordem que fins al concili de Nicea, realitzat al segle iv, Jesús era percebut i definit com un home que havia estat el transmissor de la voluntat divina. I va ser en aquell concili que es va decretar que era molt més que allò, que era el fill de Déu. En aquelles circumstàncies no va ser estrany que grups de creients continuassin defensant la natura completament humana de Crist. Després en seguiren d'altres, unes més inofensives per a l'Església i la societat; altres varen ser més preocupants perquè qüestionaven alguns dels seus pilars, com ara els ofites, que defensaven que la serp de la gènesi no era una representació del mal, sinó una heroica guardiana de l'arbre del coneixement i de la ciència; els docetistes, que afirmaven que els mals que Jesús va patir a la creu no varen ser reals, sinó que eren una al·legoria, o, per no incidir més en aquestes, els adamites, els quals argumentaren que si Déu havia creat l'home nu, llavors era una obligació dels bons creients seguir aquell manament. Per això mateix el seu discurs anava dirigit als vertaders homes de fe. Les seves argumentacions, per tant, demanaven que no

s'emprés cap mena de vestit, ja que d'aquesta forma emularien el mode de vida dels primers pares.

Seguint amb la definició d'heretgia, pel que fa als diferents diccionaris, trobem que aquest mot actualment esdevé sinònim d'un error religiós de caràcter dogmàtic que es defensa de forma ferma; també, per descomptat, tenim aquella concepció més comuna, la d'una tesi que atacava uns principis que es creien vertaders i immutables. Mentre que el concepte d'heretgia el podem explicar breument; pel que fa al pecat, o al pecador, aquest presenta un ventall de possibilitats molt més ampli perquè no hi ha una sola definició, sinó moltes. Així, no és el mateix un pecat mortal que un de venial; un contra natura que un habitual. Però, si ho reduïm a un denominador comú, ho podríem resumir com aquella acció, pensament o omissió que va contra la llei dictada per Déu, o contra les normes establertes pels seus representants a la terra.

Pel que fa a les heretgies i als pecadors que el Sant Ofici va perseguir a Mallorca, i que seguidament passarem a veure, aquests varen estar centrats essencialment en les accions contra els judaïtzants, aquells catòlics que practicaven el judaisme de forma clandestina; causes per islamisme, musulmans que s'havien convertit al catolicisme, però que continuaren desenvolupant els ritus de llur fe, o que eren esclaus batejats i que intentaren fugir al nord d'Àfrica; els protestants, concretament luterans i calvinistes, que arribaven als ports de les illes i feien

proselitisme de la seva fe o crítiques públiques contra els catòlics, sobretot dirigides contra el papa; els renegats, que havien estat capturats per corsaris barbarescos i que, quan vivien al nord d'Àfrica, es convertiren a l'islam, o el que era pitjor, es dedicaren a la pirateria juntament amb els algerians; les proporcions d'idees anomenades «errònies», que vulneraven o que atacaven els dogmes; els sol·licitants, religiosos que demanaven favors sexuals a les seves feligreses durant el sagrament de la confessió; contra alguns bruixots i fetillers, acusats d'enganyar la gent aprofitant-se de la seva credulitat i, finalment, la persecució dels denominats llibres prohibits, especialment els que contenien aquelles idees filosòfiques o polítiques que posaven en perill l'ordre social de tot el regne, però que ja no hi hauria forma d'aturar i que cada cop tindrien més lectors.

Abans de començar a veure totes aquestes tipologies i la dinàmica de repressió desenvolupada a les illes, caldrà recordar quina va ser l'activitat de la Inquisició. Aquesta no processava jueus o musulmans, sinó que actuava contra aquells catòlics que practicaven una altra religió de forma clandestina o defensaven idees contràries a la fe. És a dir, eren reus d'heretgia.

També, i cal advertir el lector, aquest estudi pretén ser divulgatiu, amb un objectiu clar: donar a conèixer què era i quina dinàmica va tenir la Inquisició del regne de Mallorca. Intentarem enquadrar la mecànica processal del Sant Ofici per clarificar la seva veritable actuació. Hem de reconèixer

que avui en dia la llegenda negra (que explicava que el Sant Ofici cremava a tort i a dret) encara perviu amb molta força. Però no hi ha llegenda negra, ni llegenda blanca. Existeix un elevat grau de matisos que cal tenir presents, i que intentarem explicar.

Tots els casos que s'exposaran pertanyen a l'anàlisi dels expedients, de les causes de fe inquisitorials que es poden trobar a l'Arxiu Històric Nacional, a Madrid. Alguns d'ells ja els hem tractat en altres volums o articles i per això mateix, i com que aquesta és una obra eminentment divulgativa, obviarem les anotacions a peu de pàgina per tal de donar una major agilitat al text.